

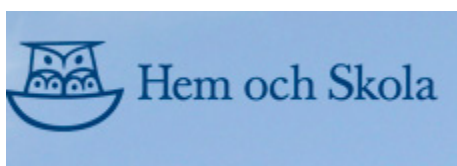
# **Byggstenar för samverkan mellan hemmet och skolan. Finlandssvenska föräldrars och lärares uppfattning om grunden för det goda samarbetet**

**Margareta Bast-Gullberg  
Åbo Akademi  
Centret för livslångt lärande, Vasa  
2010**

Centret för  
livslångt  
lärande



VID ÅBO AKADEMI OCH YRKESHÖGSKOLAN NOVIA



## Inledning

Utmaningarna för samarbetet mellan hem och skola är många i skolvärlden idag. Samarbetet regleras av bestämmelser i lagen om grundläggande utbildning<sup>1</sup> samt i skolans läroplan<sup>2</sup>. De grunder som utgör läroplanen är ett nationellt styrdokument, som innehåller uppgifter om hur föräldrarna kan integreras i samarbetet med skolan i både planering och utvärdering. Enligt grunderna skall föräldrarna informeras om läroplanens innehåll, även gällande synen på samarbetet mellan hem och skola. Skolan skall vara den som aktiverar samarbetet, vilket förpliktar skolans personal att vara aktiva.

Utbildningsstyrelsen och Suomen Vanhempainliitto koordinerade under åren 2005–2006 en samarbetsgrupp för att skapa material för att utveckla det kvalitativa samarbetet mellan hem och skola, vilket resulterade i rapporten *Kvalitet i samarbetet mellan hem och skola*.<sup>3</sup>

Arbetet med en ny läroplan pågår. Den nya läroplanen kommer att ersätta läroplanen från 2004 och beräknas kunna tas i bruk 2014. Ett led i arbetet med den nya läroplanen är att den nuvarande läroplanen utvärderas i arbetsgrupper. Rådet för utbildningsutvärdering i anslutning till Undervisningsministeriet och Jyväskylä universitet genomförde 2009 en utvärdering av samarbetet mellan hem och skola och resultatet beaktades i de arbetsgrupper som arbetar med den nya läroplanen.

Denna rapport utgör en del av Nordplusprojektet *Utveckling av samarbetet mellan hemmet och skolan i de nordiska länderna*. Projektet är ett samarbete mellan universitet och föräldraföreningar i de nordiska länderna. Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi i Vasa och Förbundet Hem och Skola i Finland r.f. representerar Finland. Projektet pågår 2009-2011. I föreliggande studie utgörs den empiriska basen av en enkätundersökning riktad till lärare och föräldrar med elever och barn i grundskolan i Svensk-finland våren 2010.

Det huvudsakliga syftet med denna undersökning är att lyfta fram god praxis för att möjliggöra en grund för ett gott samarbete mellan hemmen och skolan. Undersökningen bidrar med att synliggöra förutsättningar för ett fungerande samarbete, dels på en allmän kollektiv nivå mellan hemmen och skolan och dels på en individuell nivå mellan skolan och eleven.

Då det gäller studiens allmänna nytta och betydelse kan resultatet förhoppningsvis både väcka och öka intresset för samarbetet mellan hemmen och skolan. De olika

---

<sup>1</sup> Lagen om grundläggande utbildning 1998

<sup>2</sup> Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004.

<sup>3</sup> *Kvalitet i samarbetet mellan hem och skola*, 2007

perspektiven och exemplen från skolverksamheten strävar efter att skapa diskussioner bland skolans ledare, lärare och övrig personal, lärarutbildare och blivande lärare. Därtill kan föräldrar som är engagerade i skolans verksamhet ha glädje av detta material. I den avslutande delen finns reflektioner och visioner om samspelet i en fungerande relation mellan föräldrar och skolan på 2000-talet. Förhoppningen är att de olika exemplen på och förhållningssätten till samarbete, blir en start på stimulerande diskussioner om det viktiga och känsliga temat om interaktionen mellan hemmet och skolan.

## **Material och metod**

När jag skall belysa exempel på ett gott samarbete mellan föräldrar och skolan, är webbenkäten mitt mätinstrument. Den första kategorin av frågor i enkäten härrörde sej till innehållet i skolans läroplan och kännedom om läroplanens intension för samarbetet mellan hem och skola. För det andra fanns en grupp av frågor om samarbetet mellan hem och skola på skolnivå, klassnivå och individnivå. Den tredje gruppen av frågor fördjupade fokuseringen på samarbete kring frågor om vad som utgjorde grunden för den goda relationen och hur relationen kunde stödas och utvecklas.

Min studie är till sin ansats kvalitativ och kvantitativ. Både den kvantitativa informationen, utgående från slutna frågor och det kvalitativa materialet, baserat på öppna frågor, utgjorde tillsammans en grund för tolkningen och analysen av materialet i denna undersökning.

Med hjälp av enkäten strävade jag efter att undersökningen skulle bli så fruktsam som möjligt. Vid den empiriska mätningen av frågeställningen var utgångsläget att informationen som samlades in skulle vara så pålitlig och så giltig som möjligt med hög reliabilitet och validitet.<sup>4</sup>

Avsikten med kvalitativa ansatser var att närma mig både lärarnas och föräldrarnas uppfattningar och åsikter, som inte kunde styras med hjälp av enbart slutna frågor i enlighet med den kvantitativa forskningsmetodiken.

## **Försökspersoner**

De försökspersoner som deltog i undersökningen var lärare och föräldrar till elever inom den grundläggande utbildningen i Svensk-finland. Respondenterna representerade olika regioner i Österbotten, Nyland och Åboland. I varje region deltog informanter från en liten skolenhet och en stor skolenhet inom den grundläggande utbildningen, dels för årskurserna 1-6 (som tidigare benämndes lågstadiet) och årskurserna 7-9 (högstadiet). Definitionen för en liten skolenhet är i denna undersökning mindre än 50 elever.<sup>5</sup>

---

<sup>4</sup>Holme & Solvang, 1991

<sup>5</sup>I enlighet med definitionen i Karlberg-Granlunds forskning, (Karlberg-Granlund, 2009)

Försökspersonerna bestod av 84 lärare, varav 80 % var kvinnor. Föräldrarnas antal var 459, varav 76 % utgjordes av kvinnor.

Av föräldrarna hade 47 % barn i årskurserna 7-9. Av lärarna var långt över majoriteten verksamma i årskurserna 7-9. Urvalet av skolor som skulle kontaktas skedde inte slumpmässigt eller tillfälligt. Den första frågan som dök upp när urvalet skulle göras, var hur många föräldrar och lärare som skulle delta i intervjuerna. Antalet föräldrar och lärare skulle vara tillräckligt många, för att uppnå målet med studiens syfte, men samtidigt behövde inte kvantiteten vara det styrande utan kvaliteten i svaren.

Det andra kriteriet som gällde för urvalet var att största möjliga variationsbredd skulle uppvisas gällande vilka delar av Svensk-finland som var representerade. Genom att låta skolorna och föräldrarna representera olika regioner, kunde detta kriterium tas i beaktande.

Det tredje kriteriet i samband med urvalet, var att försöka sträva till att få ett så ändamålsenligt kvalitativt material, som möjligt. Skolorna representerade enheter som enligt erhållna förhandsuppgifter hade ett välfungerande samarbete mellan hem och skola.

Utgående från dessa kriterier, var målet att informationsinnehållet skulle uppvisa största möjliga variationsbredd och representativitet<sup>6</sup>.

## **Undersökningens resultat**

### **1. Innehållet i skolans läroplan och kännedom om samarbetet mellan hem och skola**

Enligt rådande läroplansgrund stipuleras samarbetet mellan hemmen och skolan enligt följande:

”Vårdnadshavarna skall informeras om läroplanen, anordnandet av utbildningen, elevvården och om möjligheten att delta i samarbetet mellan hem och skola. Detta förutsätter aktivt samarbete med föräldrarna initierat av läraren samt diskussion och information om vårdnadshavarnas, lärarens och elevens rättigheter och skyldigheter. Utgångspunkten för samarbetet skall vara att alla parter respekteras, är jämlika och likaberättigade”<sup>7</sup>

---

<sup>6</sup>Holme & Solvang 2001

<sup>7</sup>Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004.

I enkäten fanns en fråga som löd: ”Hur insatt är du i skolans läroplan?” Av föräldrarna uppgav närmare 70 % att de var lämpligt eller åtminstone lite insatta. Var femte förälder ansåg att de var lämpligt eller bra insatta i läroplanens syn på samarbetet mellan hemmen och skolan. En förklaring till att respondenterna visade på god kännedom om samarbetet, torde vara att de överlag var intresserade av skolans verksamhetskultur och styrdokument, därmed kände de också till vad läroplanen stipulerade om samarbetet mellan hem och skola. Detta kan ses i tabell 1.

Tabell 1: Föräldrars uppfattning om innehållet i skolans läroplan och kännedom om samarbetet mellan hem och skola i läroplanen

	1=inte alls	2=lite	3=lämpligt	4=bra	5=mycket bra
Hur insatt är du i skolans läroplan? Medelvärde 2,9	3,90 %	33,80 %	37,70 %	21,70 %	2,80 %
Hur insatt är du i läroplanens syn på samarbetet mellan hem och skola? Medelvärde 2,7	10,10 %	37,90 %	30,50 %	19,10 %	2,40 %
I vilken mån har ditt barns skola informerat föräldrarna om läroplanen? Medelvärde 2,8	6,10 %	32,20 %	38,30 %	20,90 %	2,40 %
I vilken mån har ditt barns skola informerat föräldrarna om läroplanens syn på samarbetet mellan hem och skola? Medelvärde 2,6	13,20 %	34,20 %	33,60 %	18 %	1,10 %
I vilken grad har föräldrarna getts möjlighet att delta i arbetet med läroplanen? Medelvärde 2,0	39,10 %	31,60 %	20,90 %	7,90 %	0,40 %

Nästan var femte förälder ansåg att de hade informerats om läroplanens syn på samarbetet mellan hem och skola. Ungefär 30 % ansåg att de informerats lämpligt och var femte förälder tyckte att skolan hade skött informationen bra. Siffrorna var förvånansvärt höga, vilket tyder på att skolorna var representativa enheter för ett gott samarbete mellan hem och skola. När det gällde föräldrarnas möjligheter att delta i arbetet med läroplanen ansåg däremot 70 % att de inte alls hade tagits i beaktande eller endast lite. Föräldrarna hade inte engagerats i arbetet med den lokala läroplanen.

Var tredje lärare uppgav i sin tur att skolan hade informerat föräldrarna om samarbetet mellan hem och skola, enligt läroplanen. Över 70 % av lärarna ansåg att föräldrarna inte alls hade getts möjlighet eller endast lite, att delta i arbetet med läroplanen. Av resultatet kan dras den slutsatsen att både lärare och föräldrar ansåg att föräldrarnas delaktighet i arbetet med läroplanen var marginell.

## 2. God praxis på samarbete mellan hemmet och skolan

### a) På skolnivå

När det gällde samarbetet mellan hemmen och skolan på en kollektiv nivå innehöll svaren många konkreta exempel på fungerande interaktion i skolans verksamhet. Som redan konstaterats deltog föräldrarna marginellt i utformningen av läroplanen, men när det gällde delaktigheten i den konkreta verksamheten visade svaren på samverkan.

I svaren framkom ändå att en klar majoritet av föräldrarna ansåg att skolan borde ta ett större ansvar för att aktivera elever, föräldrar och skolans personal till samarbete, vilket framgår i tabell 2. Majoriteten av föräldrarna ansåg att det fanns tillräckligt med kunskap för samarbete hos personalen och att skolan borde ha en plan för samarbetet med hemmen.

I de öppna svaren gavs exempel på hur samarbetet hade planerats och utvecklats i samråd med föräldrarna kring konkreta evenemang. Det som nämndes var olika aktiviteter när skolans personal, barn och föräldrar hade umgåtts. I svaren framkom exempel på samvaro under friare former som diskussionskvällar för föräldrar, utflykter, temadagar, utställningar, öppet hus, idrotsevenemang, jippon, fester och olika projekt. I många av dessa aktiviteter deltog skolan, föräldrar och barnen tillsammans, vilket gav ett mervärde enligt respondenterna. Föräldrakvällar med aktuella föreläsningar nämndes också. En förälder underströk att ”regelbundna fester och andra jippon som skolan ordnar i samarbete med föräldrar är bra”. Dessa aktiviteter stödde även föräldrarnas ömsesidiga växelverkan med andra föräldrar i skolan.

En föräldrakommentar löd: ”Skolan där mitt barn går har de senaste åren haft en mycket aktiv hem och skola förening som ordnat många olika former av träffar för föräldrar, barn och lärare, vilket stärkt gemenskapen mellan alla.” Det förekom många liknande uppfattningar om den organiserade hem och skola verksamheten i lokala föräldraföreningar samt även betydelsen av föräldraföreningar som samverkade i regionen mellan skolorna.

20 % av lärarna var av helt samma åsikt och 50 % var av nästan eller delvis av samma åsikt att skolan borde ta ett ännu större ansvar för att uppmuntra elever, föräldrar och skolan till samarbete. Lärarna signalerade att skolan kunde göra mera för att åstadkomma ett fungerande samarbete. Lärarkommentarerna visade på att lärarna förstod betydelsen av att använda sig av de resurser som föräldrarna utgjorde, vilket framgår i följande uttalande: ”Föräldrar har expertkunskap och kan vara till värdefull hjälp för att samordna aktiviteter och få deltagande och utomstående dragare till t.ex. en temadag”. De flesta lärarkommentarer innehöll uppfattningen att skolans personal strävade efter att stöda samarbetet.

Tabell 2: Föräldrars uppfattning om samarbetet mellan hem och skola på skolnivå.

	1= Helt av annan åsikt	2=Av annan åsikt	3=Delvis av annan åsikt	4=Delvis av samma åsikt	5=Nästan av samma åsikt	6=Helt av samma åsikt
Skolan borde ta ett större ansvar för att uppmuntra elever, föräldrar och skolans personal till samarbete mellan hem och skola. Medelvärde 4,1	1,50 %	5,40 %	19,50 %	40,30 %	19,50 %	13,70 %
Skolans personal har tillräckigt med kunskaper och färdigheter för att kunna genomföra samarbete. Medelvärde 4,6	0,70 %	2,90 %	11,60 %	27,70 %	34,70 %	22,40 %
Skolan bör göra en särskild plan för hur samarbetet skall genomföras. Medelvärde 4,4	1,30 %	2,60 %	13,20 %	37,10 %	24,60 %	21,10 %
Skolans verksamhetskultur skall främja en öppen och direkt växelverkan med föräldrarna. Medelvärde 5,48	0,40 %	0,20 %	1,70 %	11,80 %	19,70 %	66,20 %
Samarbetet skall planeras, utvärderas och utvecklas i samråd med föräldrarna. Medelvärde 4,76	0,70 %	0,90 %	8,10 %	31,40 %	30,10 %	28,80 %
Föräldrarna och skolans personal skall ha en gemensam syn på samarbetets syfte och verksamhetsformer. Medelvärde 5,0	0 %	0,70 %	5,30 %	21,30 %	37,10 %	35,60 %
Samarbetet skall utvärderas av hemmen och skolan. Medelvärde 4,9	0,70 %	0,90 %	5,90 %	24,80 %	33,10 %	34,60 %

#### b) På klassnivå

På frågan om föräldrarna ansåg att skolans personal hade en positiv inställning till samarbete, ansåg majoriteten av föräldrarna att så var fallet. Föräldrarna underströk att skolan skall erbjuda föräldrarna en möjlighet att bekanta sig med skolans dagliga arbete och lärarnas arbetssätt, vilket framgår i tabell 3. I flera föräldrakommentarer framkom värdet av att föräldrar kan följa med undervisningen en dag (eller någon lektion), inte bara på temadagar som öppet hus.”

Majoriteten av föräldrarna ansåg att skolan skall diskutera föräldrarnas förväntningar på samarbetet mellan hem och skola. Föräldrarna ville att det skulle föras en diskussion kring vilka verksamhetsformer som skulle finnas i skolan.

Det som är genomgående i svaren är att föräldrarna värdesatte samarbetet med skolan. 42% av föräldrarna var helt av samma åsikt gällande frågan om ansvaret för samarbete skulle delas mellan lärarna och föräldrarna.

Tabell 3: Föräldrars uppfattning om samarbetet på klassnivå

	1=Helt av annan åsikt	2=Av annan åsikt	3=Delvis av annan åsikt	4=Delvis av samma åsikt	5=Nästan av samma åsikt	6=Helt av samma åsikt
Skolans personal har en positiv inställning till samarbetet mellan hem och skola. Medelvärde 5	0,70 %	1,10 %	5,70 %	20,70 %	33,80 %	38 %
Skolan skall diskutera föräldrarnas förväntningar på samarbetet mellan hem och skola. Medelvärde 4,8	0,90 %	0,90 %	7,00 %	28,30 %	34,60 %	28,30 %
Skolan skall erbjuda föräldrarna en möjlighet att bekanta sig med skolans dagliga arbete och lärarnas arbetssätt. Medelvärde 5,2	0,40 %	0,70 %	2,60 %	18,30 %	30,10 %	47,90 %
Ansvaret för samarbetet skall delas mellan lärarna och föräldrarna. Medelvärde 5	0,40 %	1,10 %	6,10 %	20,20 %	30,40 %	41,70 %

### c) På elevnivå

Majoriteten av föräldrarna som deltog i undersökningen ansåg sig respekterade av lärarna på skolan och föräldrarna uppgav att relationen till skolan präglades av en öppen dialog med ömsesidig respekt. Föräldrarnas positiva inställning till skolan i denna undersökning kommer med största sannolikhet att influera deras syn på samarbetet på elev-, klass-, och skolnivå. Samtidigt lyfte föräldrarna fram de generella utmaningar som finns i relationen, oberoende av vilken attityden är till samarbetet.

Respondenterna underströk att familjerna har det primära ansvaret för barnens fostran. De ansåg att samarbetet mellan hem och skola är en naturlig och väsentlig del av skolans verksamhet. Föräldrarna ansåg att den direkta växelverkan var viktig mellan hem och skola och föräldrarna uppgav även att samarbetet mellan dem och skolan påverkar barns skolprestationer. Det fanns många föräldraröster som bekräftade vikten av att föräldrarna skall delges information om sitt barns lärande och skolgång. En förälder nämnde:

”Det är roligt att få något positivt kort meddelande från läraren. Det kan vara att ert barn har jobbat mycket bra under denna period i flera ämnen. Det syns på Wilma (administrativt program). Då vi har fått ett sånt meddelande från skolan är det är roligt att säga det till sitt eget barn. Kanske barnet har haft svårigheter i något och har nu kämpat speciellt mycket eller har varit aktivare på timmen. Tänk vilken dubbeleffekt om föräldern säger till barnet: Lärarna har skrivit att du jobbat väldigt bra med projektet. Eleven vet att föräldrarna är nöjda och samtidigt får eleven veta att även lärarna är nöjda. Föräldrarna vet vad barnet har gjort i

skolan vilket hoppeligen leder till att föräldrarna blir mera intresserade av vad barnet gör i skolan och relationen mellan förälder och barn blir starkare och läraren kan få en stjärna i marginalen. Allt detta kan vi få med några positiva ord”.

Exemplet visar på vilken stor betydelse det hade när läraren gav information om elevens lärande för att stöda barnets tillväxt och utveckling under skoltiden. Speciellt kommunikation per e-post ansågs direkt, snabb och ytterst lämplig i kontakten, även om face-to-face situationen utgjorde grunden för en god kommunikation. Föräldramötenas betydelse nämndes, 66 % av lärarna uppgav mötena vara viktiga och 61 % av föräldrarna tyckte att mötena var betydelsefulla. När det gällde utvecklingssamtalen ansågs 80 % av föräldrarna att de var viktiga och 68 % av lärarna. Föräldrarna ansåg att utvecklingssamtalen var viktigare än föräldramötena, för att få information om sina barns lärande och skolgång. En vanlig föräldrauppfattning var att ”regelbundna utvecklingssamtal ger möjlighet att prata med läraren och ställa frågor om både eleven och läroplanen. Eftersom utvecklingssamtalen fokuserar på den enskilda eleven ger de mer än föräldramötena”.

80 % av föräldrarna ansåg att föräldrarna alltid skulle kontaktas när det gällde problem med barnet. För lärarna var motsvarande siffra lägre, 74 % av lärarna ansåg att föräldrarna alltid skulle informeras. Föräldrarna underströk också att det var viktigt att eleven skulle bli hörd i frågor som gäller honom eller henne själv. En allmän uppfattning var att eleven var den viktigaste parten i samarbetet mellan hemmen och skolan. Därför framgick det i svaren att barnet måste inkluderas, så att de fick diskutera frågor som gällde dem, enligt vad elevens ålder medgav, vilket framgår i tabell 4.

Tabell 4: Föräldrars uppfattning om samarbetet på elevnivå

	1=Helt av annan åsikt	2=Av annan åsikt	3=Delvis av annan åsikt	4= Delvis av samma åsikt	5= Nästan av samma åsikt	6=Helt av samma åsikt
Skolan skall intressera sig för föräldrars kunskaper om sina barn. Medelvärde 4,7	1,10 %	3,70 %	7,20 %	27,90 %	24,20 %	35,80 %
Föräldrarna skall delges information om sitt barns lärande och skolgång. Medelvärde 5,8	0 %	0,20 %	0,20 %	3,50 %	11,10 %	84,90 %
Eleven bör bli hörd när man behandlar frågor som gäller honom eller henne själv. Medelvärde 5,4	0 %	0,40 %	1,50 %	11,70 %	32 %	54,30 %
Skolan har det primära ansvaret för barnets fostran. Medelvärde 2,1	38,90 %	30,40 %	18,20 %	10,10 %	1,80 %	0,70 %
Samarbetet mellan skolan och hemmen påverkar inte barns skolprestationer. Medelvärde 2,6	24,60 %	31,80 %	22,60 %	8,30 %	7,50 %	5,30 %

Jag anser att föräldramöten är viktiga. Medelvärde 5,4	0 %	0,20 %	3,90 %	8,50 %	26 %	61,40 %
Jag anser anser att utvecklingssamtal är viktiga. Medelvärde 5,7	0 %	0,20 %	0,20 %	3,50 %	16 %	80 %
Föräldrarna borde ta ett större ansvar för att engagera sig i sina barns skolgång. Medelvärde 4,8	1,10 %	1,10 %	6,80 %	23,90 %	33,50 %	33,70 %
Jag känner mej respekterad av lärarna på skolan. Medelvärde 5,1	1,10 %	1,10 %	5,70 %	14,30 %	39,70 %	38,20 %
Vår relation till skolan präglas av en öppen dialog med ömsesidig respekt. Medelvärde 5,1	0,90 %	1,80 %	3,50 %	18 %	36 %	39,90 %
Föräldrarnas inställning till skolan kan utgöra ett hinder i samarbetet	2,90 %	3,90 %	5,30 %	18,90 %	34,90 %	34,20 %
Skolans förhållningssätt till hemmen är bra. Medelvärde 4,9	1,10 %	0,40 %	7 %	20 %	44,50 %	26,90 %
Lärarna visar respekt för föräldrarnas åsikter. Medelvärde 4,9	0,90 %	1,10 %	7,20 %	20,70 %	41,40 %	28,80 %

Svaren visade på att samarbetet fungerade bättre i årskurserna 1-6 än i 7-9. Detta framgick i många av föräldrarnas kommentarer:

”Samarbetet fungerade bra i lågstadiet. I högstadiet minskade samarbetet – utvecklingssamtalen stod inte högt i kurs, tyvärr. Jag skulle gärna ha träffat flera av mina båda söners lärare mera”.

I svaren framkom också att samarbetet var speciellt viktigt under övergången mellan årskurserna 1-6 och 7-9. Dessa perioder innehåller etappmål och övergångsskeden i elevens liv och är mycket betydelsefulla för elevens utveckling.

Det som också framgick i svaren var att föräldrarna poängterade att den första kontakten i samarbetet var viktig för att skapa en grund för den fortsatta dialogen. Den tidiga kontakten till skolan blev viktig när föräldrarna skapade en grund för samarbetet. Majoriteten av föräldrarna ansåg att föräldrarnas inställning till skolan kan utgöra ett hinder i samarbetet och därför vinner skolan på att tidigt etablera en naturlig kontakt med hemmen.

## Summerande reflektion kring den goda relationen mellan hemmet och skolan

I de förslag på hur samarbetet kunde byggas upp mellan hemmen och skolan, nämndes fyra olika byggstenar för ett fungerande samarbete.

För det första ansåg föräldrarna att ett *ömsesidigt regelbundet lyssnande* var betydelsefullt. Föräldrakommentarer som bekräftade detta var:

”Det är viktigt att ha ett system där möten mellan föräldrar och lärare, barn är regelbundna och sker tillräckligt ofta, som föräldramöten, individuella samtal. Föräldrarna täcks inte störa läraren eller gör det endast i nödfall.”

”Skolan skall ta initiativ till olika evenemang och en öppen naturlig kommunikation och förhålla sig positiv till föräldrasamarbete. Föräldrarna anammar sen samma inställning”.

Även om föräldrarnas bild av skolans verksamhet var positiv, hade var tredje förälder delvis eller nästan den uppfattningen att kontakten till skolan var krävande. Däremot ansåg majoriteten av lärarna att kontakten till hemmen var krävande, även om majoriteten ansåg att de kände sig respekterade av barnens föräldrar. Resultatet visar på att en fungerande kommunikation inte är en självklarhet utan att det krävs arbetsinsatser och ömsesidig kommunikation i båda riktningarna.

För det andra betonades *respekten i relationen*. Följande föräldrapåståenden formulerar en definition av respekt som ”förmågan att kunna lyssna till och respektera den andra partnern samt lita på respektives specialkunnande” och ”att bägge parter förstår deras olika roller och synsätt och att uppfattningarna kan variera, men strävan till ett gemensamt mål (läs barnets bästa) är det viktigaste. Insikten om att ett barn beter sig olika inom hemmets fyra väggar och ute i andra sociala sammanhang borde kunna bidra till att få ett helhetsperspektiv på hur barnet mår och hur skolan klaras av, både prestationsmässigt och på det psykiska planet”.

När föräldrar och lärare nämnde respektens betydelse fanns uppfattningar om ”att både hem och skola skall ha samma mål det vill säga barnets bästa och båda två ska ge plats för varandra och även lyssna på olika åsikter för att lära sig nya saker om varandras synvinkel”. En förälder reflekterade kring respekten genom att betona följande:

”Föräldrar lär sig hela tiden något om sitt barn, skolan osv. Det kan komma fram både sådana positiva och negativa sidor vilka kan vara nya för föräldrarna. Samma gäller hemmiljön. Det är bra att dela de här sidorna med varandra så att man bättre kan förstå barnets situation och beteende och reaktioner i olika situationer.”

Ett förenande drag kring synen på respekt var att föräldrarna och lärarna underströk vikten av att värdesätta samtalspartnern och att kunna mötas i en konstruktiv diskussion.

Ifall samarbetet baserar sig på respekt finns det goda möjligheter för en fungerande kommunikation.

För det tredje nämndes *förtroendet*, som en viktig byggsten för samarbetet. Det tar tid att bygga upp förtroende, vilket framkom i svaren. En lärare visade på vikten av ”att bjuda in föräldrar till vanliga skoldagar så att de (föräldrarna) får se hur skolan fungerar”. Denna kommentar representerade vanliga läraruppfattningar om betydelsen av att upplåta skoldörrarna och bjuda in föräldrar till skolan och möjliggöra en gemensam, fortlöpande och en långsiktig dialog. Detta framgår i följande lärarkommentar:

”Både föräldrar och lärare skall visa en ömsesidig respekt för våra roller. Föräldrarna har huvudansvaret för fostran och skall lita på att skolan sköter undervisning enligt läroplanen samt skapar en trygg omgivning för barnen. Att skapa en låg tröskel att ta kontakt åt båda hållen; vi informerar och låter oss informeras. Föräldrarna uppskattar öppet hus på skolorna, men ännu hellre inbjudningar till att kunna följa med vanliga skoldagar”.

För det fjärde nämndes *dialogens* betydelse, som blir en naturlig följd av ett ömsesidigt hörande. Föräldrarna och lärarna betonade att det var viktigt att föra jämbördiga samtal som stimulerade till kommunikation, så att ”respekten bevaras från båda hållen och att alla småsaker är värda att lyssnas på”, enligt en föräldraröst.

Föräldrarna ansåg att dialogen möjliggjordes när föräldrarna informerades tillräckligt mycket om elevens skolgång. En förälder ansåg att ”regelbundna träffar mellan lärarna och föräldrarna är viktiga” och en annan förälder tyckte att ”det skall vara lätt att kontakta skolan vid behov, genom att man för en fortgående dialog”. En lärarkommentar som bekräftade detta är:

”Tröskeln ska vara låg för både föräldrar och lärare att ta kontakt med varandra. När jag i egenskap av klassföreståndare tar kontakt vid problem försöker jag presentera problemet så sakligt jag bara kan, så att föräldrarna känner att vi drar åt samma håll, samt att också belysa elevens positiva sidor och de framsteg eleverna gjort.”

Andra synpunkter som kom fram från föräldrahåll var önskemål om ”mera information om skolans värderingar, läroplaner och hur de förverkligas”. Detta framgick tidigare i denna rapport att föräldrarna ansåg att de inte hade gjorts delaktiga i arbetet med skolans läroplan.

Avslutningsvis visar denna undersökning på att föräldrar mera kunde aktiveras och engageras i skolans pedagogiska diskussioner kring t.ex. synen på lärande, värderingar och människosyn. Föräldrarna behöver tas med i arbetet med läroplanen. Ifall föräldrarna mera skulle aktiveras i dylika diskussioner kunde detta utveckla föräldrakontakterna på dels det individuella men även på det kollektiva planet. I en god samverkan får de berörda föräldrarna kännedom om barnens skolvärld och den pedagogiska miljön. Detta uppnås när föräldrarna aktivt välkomnas med i arbetsprocessen med skolans styrdokument.

Det andra som framkom i denna undersökning var att övergången från sjätte till sjunde årskursen är en svår och krävande tid för samarbetet mellan hem och skola samt att samarbetet är sämre i de högre årskurserna. Föräldrarna efterlyste mera samarbete kring övergången mellan årskurs 6-7, speciellt med tanke på att samarbetet överlag fungerade bättre i årskurserna 1-6. Föräldrarna till barn i årskurserna 7-9 ansåg att kontakten till skolan och ämneslärarna kunde utvecklas. Många föräldrar beklagade sig över att skolan fjärmade sig från hemmen i detta skede, samtidigt som barnen befann sig i den pubertala utvecklingen. Det behövs därmed mera ömsesidigt lyssnande, respekt och förtroende mellan hemmen och skolan, inte allra minst under övergångsperioderna och i årskurserna 7-9.

### **Visioner för det goda samarbetet**

Denna undersökning visar på att ett gott samarbete handlar om att skapa ett tillitsfullt förtroende mellan lärare och föräldrar. Det som också framgår är att fokus för samarbetet handlar om hur skolpersonal och föräldrar tillsammans kan skapa en relation och att samarbetet har barnet i centrum. Det handlar inte mera om huruvida föräldrar är viktiga för barnens skolgång eller hur stort ansvar skolan har, utan om hur parterna tillsammans kan främja en relation och ett samarbete som gynnar barns lärande och utveckling.

I läroplanen 2004 har föräldrars möjlighet till inflytande i barnens skolvärld förstärkts. Många föräldrar vill vara aktiva partners i samarbetet, de vill ha ett starkt inflytande över skolans verksamhet. Föräldrarna upplever att det är en självklarhet att de har rätt till inflytande och påverkan, i enlighet med läroplanens intension. Många föräldrar önskar uppfattas som medspelare i skolans verksamhet och är medvetna om att de skall aktivera sig i skolverksamheten.

Hur uppfattar skolan föräldrarna, mot bakgrund av detta? Reflekterar personalen över hur de ser på föräldrarna, uppfattas föräldrarna som medspelare eller motståndare? Motsvarande diskussion kan ställas om hur föräldraföreningarna skall definieras, är föreningarna medspelare eller motspelare till skolan. Forskare Boukaz hävdar att när skolan initierar aktiviteter i samarbete med föräldrar och föreningarna, ökar kunskap om skolan och kontakten med andra föräldrar breddas vilket i sin tur innebär att en tillit till skolan börjar växa fram. Hans forskning är förvisso genererad bland invandrarfamiljer i Malmö, men visar på en generell sanning om hur viktigt det är att föräldrarna får information av skolan själva och inte enbart via barnen. En öppen dialog kan då skapas i mötet mellan hem och skola.<sup>8</sup> En kontinuerlig diskussion om förhållningssättet till föräldrarna behöver äga rum för att ständigt skapa möjligheter för ett gott samarbete.

Det finns ofta en outtalad uppfattning bland föräldrarna att läraren har ansvar för relationens och samarbetets kvalitet. Forskaren Jensen påpekar att i förhållande till föräldrarna har läraren huvudansvaret eftersom skolpersonalen har en maktposition i förhållande till föräldrarna. Eftersom läraren enligt läroplanen skall initiera kontakt, anser Jensen att läraren i kraft av sin position har ett större ansvar för relationens kvalitet.

---

<sup>8</sup> Boukaz, 2007

Skolledningen och läraren har ansvar för att dialogen mellan föräldrar och skola har god kvalitet. Föräldrarna finner sig i systemet, men vill samtidigt ha stort inflytande på skolans verksamhet och sina egna barns skolgång. Denna fråga om maktspel behöver uppmärksammas och synliggöras.

Lärarens identitet och professionalism i postmodern tid står inför nya utmaningar. Lärarrollen har förändrats och det finns ett uttalat behov av stöd bland lärarna. Speciellt unga lärare kan vara i behov av stöd i kontaktskapandet med familjer.

Den svenska forskaren Erikson belyser vad som skapar en god relation till hemmen. Han påvisade att lärare med god kontakt till hemmen, lade ned ett stort arbete på att etablera en individuell kontakt med barns föräldrar i ett tidigt skede. Det fanns tre kännetecken bland lärarna. För det första positionerades föräldrarna som intresserade och ansvarstagande aktörer. Den tidiga kontakten till föräldrarna behöver influeras av just detta att läraren förmedlar att föräldrarna kommer att uppfattas som medspelare. För det andra skapade lärarna rum för en öppen kommunikation mellan olika parter. Läraren uppmuntrade till spontana, tidiga, kontinuerliga och direkta samtal mellan föräldrar och föräldrar, elev och föräldrar samt föräldrar och lärare. För det tredje placerade lärarna barnet i centrum, även i relationen till föräldrarna. Lärarna visste att det var av stor betydelse för relationen hur de förhöll sig till synen på barnet i centrum.<sup>9</sup>

För att möjliggöra denna beredskap, behöver professionella lärare skapa ett samtal inom kollegiet med en öppen atmosfär om hur lärarna kan stöda varandra och tillsammans utveckla nya rutiner, för att skapa en god grund för förhållningssättet i det krävande arbetet med hemmen.

Det ställs krav på hur läraren skall bygga upp, förhålla sig till samarbetet med föräldrarna. Hur skall läraren förbereda sig på alla dessa krav? Hur tränas de förtroendeskapande handlingsstrategierna hos blivande lärare? Inom lärarutbildningen i Finland ingår teoretisk och praktisk kunskap om hur läraren bygger broar till föräldrarna. Inom lärarfortbildningen ges möjligheten för lärarna att utveckla sin lärarprofession i frågor som berör föräldrasamarbetet.

Lärarna efterlyser dock ytterligare färdigheter och fortbildning kring samtalsmetodik, gruppsykologi, problemlösning och konfliktlösning. Det finns ett uttalat behov hos många lärare, speciellt nytexaminerade lärare att utveckla sin lärarprofession. Undervisningsministeriets Osaava-Verme: *Gruppmentorskap för nya lärare 2010-2011*, är en nationell fortbildningssatsning som riktar sig till nya lärare och ger stöd åt lärare i början av sin lärarkarriär.

Eftersom det krävs mycket av lärare idag, behövs mentorskap och handledning för att stöda läraren i bland annat föräldrasamarbetet. Det kan vara svårt för en lärare att uppge att det finns problem i kontakten med ett barn eller till familjen. Många gånger är lärare också vana att klara sig ensamma och dörren till klassrummet behöver därför öppnas så

---

<sup>9</sup> Erikson, 2008

att andra får insyn. Det behövs tillit, ett öppnare klimat och handledning i vardagsarbetet, för att det skall bli naturligt att ge och ta emot internt stöd av kollegiet och externt stöd i form av fortbildning. Det borde vara mer regel än undantag att få delta i handledningsgrupper eller i kollegiala reflektionsgrupper, när man arbetar med sin professionella och personliga utveckling. På detta sätt ökar den kollegiala reflektionen på lång sikt när lärarnas yrkesmässiga nivå höjs. Samtidigt byggs kollegialiteten upp och självkänslan i yrket höjs och den personliga trivseln likaså. Denna kollegiala handledning har fått stor spridning inom skolutveckling av bland annat den danska forskaren Jensen, som har lång erfarenhet av handledning och utbildning av handledning i Danmark.<sup>10</sup> Det behövs fortsatt mod att prata om lärarens utmaningar, tillkortakommanden och personliga beredskap i föräldrasamarbetet.

Endast i en fortgående diskussion om hur samarbetet skall möjliggöras och utvecklas mellan hemmet och skolan, finns förutsättningar för god samverkan mellan aktörerna. Mötet mellan skola och föräldrar handlar om en känslig balansgång, där det finns en risk att monolog, tystnad, känslor, misstänksamhet, lätt kan dominera, framom det goda samarbetet baserat på ömsesidigt lyssnande, respekt, förtroende och dialog.

---

<sup>10</sup> Jensen, 2007

## Källor

Boukaz, L (2007). *Parental Involvement in Scholl: what hinders and what promotes parental involvement in an urban school*. Nr 30. Malmö Högskola/Lärarytbildningen.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004. Utbildningsstyrelsen. Helsingfors.

Erikson, L (2002). *Lärares förtroendeskapande föräldrakontakter – en kvalitativ studie i tre skolor*. Ingår i Nilsson, A (2008). *Vi lämnar till skolan det käraste vi har... om samarbete med föräldrar – en relation som utmanar*. Myndigheten för skolutveckling. Liber. Stockholm.

Holme, I. M. & Solvang, B.K (1991). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund.

Jensen, Helle & Elisabeth (2007). *Professionelt föräldrasamarbejde*. Akademisk forlag. Danmark. Svensk utgåva (2008). *Professionellt föräldrasamarbete*. Liber.

Karlberg-Granlund, G (2009). *Att förstå det stora i det lilla. Byskolan som pedagogik, kultur och struktur*. Åbo Akademi.

Kvalitet i samarbetet mellan hem och skola, 2007, Utbildningsstyrelsen. Helsingfors.

Lagen om grundläggande utbildning 628/1998